చావు

నేను వూర్నించి తిరిగొచ్చేటప్పటికి చచ్చిపోయాను. నాకు తెలియకుండానే ఎలా చచ్చిపోయానో ఎంతాలోచించినా అర్థం కావట్లేదు. ఓ రోగమూ లేదు-రొష్టూ లేదు. అకస్మాత్తుగా గుండెపోటుతో చచ్చిపోయేంత బలహీనమైన గుండె కాదు. యాభై నాలుగేళ్ళ వయసున్నా చిన్నప్పటినుండీ బుర్రున చీదెరుగను. కాయకష్టం చేసిన వొళ్ళు- పదహారు మైళ్ళున్న అత్తారింటికి కాలి నడకన ఏకబిగిన వెళ్ళొచ్చిన దారుఢ్యం-నాగలి కర్రుపట్టి పొలం దున్నిన చేతులు-పదెకరాల మెట్టకూ పాతిక గదుల పెంకుటింటికీ ఆసామిని చేసిన పట్టుదల-నేను నమ్ముకున్న శారీరక శ్రమ . . . అయినా నేను చచ్చిపోయాను.

వూపిరి ఆడుతున్నట్టు నాకు తెలుస్తూనే ఉంది. భేషుగ్గా శ్వాస తీసుకోగలుగుతున్నాను. గుండె అవిశ్రాంతంగా కొట్టుకుంటూ వుంది. ఎడం ఛాతీ పైన చేయుంచుకుని నేనా శబ్దం స్పష్టంగా వినగలుగుతున్నాను. నా కళ్ళు చూడగలుగుతున్నాయి. అదిగో ఎదురుగ్గా నా పెద్ద కొడుకు, వాడి పక్కనే నిలబడి నన్నురిమి చూస్తున్న కోడలు . . . ఇదుగో వీడు నా చిన్న కొడుకు - వాడి చూపే అదో మాదిరిగుంది. ఓ అపరిచితుణ్ణి చూస్తున్నట్లు . . . చిన్న కోడలి కళ్ళలో ఏహ్యాభావం నన్ను చితిలా కాలుస్తోంది.

నిజంగానే నేను చచ్చిపోయానేమో . . . లేకపోతే ఇంత మంది-నా వాళ్ళనుకున్న కొడుకులూ, కోడళ్ళు . . . చనిపోయానని అబద్ధం ఎందుకు చెప్తారు? అయినా నమ్మబుద్ధి కావటం లేదు. చనిపోయింది మా అన్న కదా . . . తను స్థిరపడిన తెనాలిలో పక్షం రోజుల క్రితం గుండెపోటుతో చనిపోయాడు. నేనే కదా దగ్గరుండి కర్మకాండలు జరిపించిందీ . . . ముగ్గురు కొడుకుల మధ్యన ఆస్తి పంపకాల వ్యవహారాన్ని సజావుగా జరిపించి, వదిన బాగోగులు ఎవరు ఎలా చూసుకోవాలో పెద్దల సమక్షంలో నిర్ణయించాక కదా ఒంగోలుకు తిరుగు ప్రయాణమైనాను !

ఉదయం తెనాలి స్టేషన్లో బస్సెక్కి - గంట ప్రయాణం చేసి - ఒంగోలు బస్టాండులో దిగి-రిక్షా మాట్లాడుకుని- సంతపేటలో నా ఇంటి ముందు దిగి . . . ఇన్ని చేయగలిగిన నేను

ఎలా చనిపోయినట్లు? గుండె కొట్టుకుంటున్నా, కాళ్ళు కదులుతున్నా, మనసు ఆలోచిస్తున్నా చనిపోవటం సాధ్యమా . . . లేక చనిపోయినా భౌతిక శరీరంతో మామూలుగానే పనులు చేసుకునే వీలుందా?

నా వైపు అనుమానంగా- మోసగాణ్ణి చూస్తున్నట్టు చూస్తున్న పెద్ద కొడుకు వైపు తిరిగి ముచ్చటగా మూడోసారి చెప్పాను "ఒరేయ్ రావుడూ . . . నేనురా . . . మీ నాన్నని . . . మీకేమైనా పిచ్చి పట్టిందిరా? నేను బతికే ఉంటే చచ్చిపోయానంటారేమిటి" ఈ సారి నా గొంతులో కొద్దిగా కోపం ధ్వనించింది.

"మా నాన్న చచ్చిపోయి పదిహేను రోజులైంది. చితికి నిప్పు పెట్టింది నేనే"

"మరి నేనెవర్ని?"

"ఏమో మాకెలా తెలుస్తుంది? వెళ్ళు - వెళ్ళి మీ వాళ్ళనెవర్నయినా పట్టుకుని ఆ ప్రశ్న అడుగు"

"నాకు మీరు తప్ప నా వాళ్ళంటూ ఇంకెవరున్నారు?" అంటూ చిన్న కొడుకు వైపు తిరిగి "ఒరేయ్ కిష్టుడూ-నువ్వయినా చెప్పరా . . . నేను . . . నన్ను గుర్తుపట్టలేదా? మీ నాన్నని. ఈ గుండెల మీద కదరా నిన్నూ, నీ అన్ననీ ఆడించిందీ . . . ఇదిగో చెవి ఆనించి విను. గుండె ఆడుతోంది. నేను బతికే ఉన్నా" అన్నాను.

"నువ్వు బతికి లేవని మేమనటం లేదు. మా నాన్న పదిహేను రోజుల కింద చచ్చిపోయాడని అంటున్నాం. నేనూ రావుడన్నయ్యా ఆస్తి పంపకాలు కూడా చేసుకున్నాం. నువ్వెవరో మాకు తెలీదు. చనిపోయిన మా నాన్న బతికెలా వస్తాడు? నీకు మతి చలించిందేమో పరీక్ష చేయించుకో" అన్నాడు వాడు.

నాకు గుండె పట్టేసినట్లయింది. పదిహేను రోజుల క్రితం చనిపోయానో లేదో తెలీటం లేదు కానీ ఇపుడు నిజంగానే గుండెపోటొచ్చి చచ్చిపోతాననిపించింది. ఓ వేళ వాడన్నట్టు నా మతేమైనా చెడిందా? నాకేమైనా పిచ్చిపట్టి నేనెవర్నో మర్చిపోయానా? తెనాలిలో చనిపోయింది నా అన్న కాదా . . . నేనా? అదెలా సంభవం?

"ఒరేయ్ కళ్ళు పోయాయేమిట్రా . . . బతికున్న తండ్రిని పట్టుకుని చచ్చిపోయాడనటానికి మీకు నోరెలా వస్తుందిరా . . . వూరేమైనా గొడ్డుపోయిందా . . . పదిమందినీ పిలువు . . . నిజమేమిటో తేలిపోతుంది" నా కళ్ళలో నీళ్ళు సుళ్ళు తిరగటం వల్లనుకుంటాను వాళ్ళు నాకు బూజరగా కన్పించారు.

"పదిమందినీ పిలవాల్సిన అవసరం లేదు. మా నాన్న కట్టె పూర్తిగా కాలేవరకూ ఉండి,

మరునాడెళ్ళి బూడిద తెచ్చింది నేనే. ఇదుగో రాగి చెంబులో మా నాన్న అస్థికలు. మా నాన్న చచ్చిపోయాడు. అయ్యో నాన్నా . . . నన్నూ, తమ్ముణ్ణి అనాథల్ని చేసి వెళ్ళిపోయావా?" రావుడు నెత్తి బాదుకుంటూ ఏడుస్తున్నాడు.

వాడి ఏడుపు చూశాక నాకెందుకో వాళ్ళు చెప్తున్నదే నిజమేమోననిపించింది. బిక్క మొగం వేసుకుని నిలబడి ఉన్న ఇద్దరు మనవళ్ళనీ, మనవరాలినీ ఆరిపోని ఆశతో అడిగాను "నేనెవరో మీరైనా గుర్తుపట్టారా?"

వాళ్ళలో అందరికంటే చిన్నది రెండేళ్ళ భాను నోరు విప్పే లోపల చిన్న కోడలు దాని వీపు మీద ఫెడీఫెడీమని నాలుగు అంటించి "నోరెత్తావా చంపేస్తానే ముదనష్టపుదానా-తాతయ్య చనిపోయాడే-ఎవరో ముక్కూమొహం తెలీని పరాయి వ్యక్తి వచ్చి పిచ్చి వాగుడు వాగుతున్నాడు. మీరందరూ లోపలికి తగలడండి" అంటూ దాన్ని బరబరా ఇంట్లోకి లాక్కెళ్ళింది.

మినుకు మినుకు మంటున్న నా ఆశ చప్పగా చల్లారిపోయింది.

"నీకసలు బుద్ధుందా? ఎన్నిసార్లు చెప్పినా అర్థం కాదా? నువ్వు బతికే ఉన్నావు మహా ప్రభో . . . సలక్షణంగా బతికే ఉన్నావు. చనిపోయింది మా నాన్న . . . వెంకటేశు. మున్సిపల్ అధికారులు మా నాన్న చనిపోయినట్లిచ్చిన మరణ ధృవీకరణ పత్రం చూపించనా? ఉండిక్కడే" రావుడు ఇంట్లోపలకెళ్ళాడు.

నేను చనిపోయినట్లు ప్రభుత్వం ధృవీకరించిందా . . . నేను బతికే ఉన్నా కదా . . . నేను చనిపోయానో లేదో చూడకుండానే చనిపోయానని మున్సిపల్ అధికారులు ఎలా సర్టిఫై చేశారూ . . . కళ్ళున్న నా కొడుకులూ కోడళ్ళే నేను చనిపోయానని నమ్మకంగా చెప్తున్నప్పుడు, కళ్ళు లేని ప్రభుత్వాధికారులేం చేస్తారు? అయినా ఓ మనిషిని నిలువునా రికార్డుల్లో చంపేస్తున్నప్పుడు ఆ మాత్రమైనా జాగర్తపడరా? చంపటం మాటలనుకున్నారా? అంటే ఎవర్నంటే వారిని ఎప్పుడంటే అప్పుడు చంపేస్తారా? ఇదీ హత్యే . . . మరి శిక్ష ఎవరికి? చంపబడిన వాడికా? నా ఆలోచనలు నాకే అస్తవ్యస్తంగా అన్పించాయి.

"ఇదిగో ఈ డెత్ సర్టిఫికెట్ చూసుకో. మా నాన్న వెంకటేశు పదిహేను రోజుల క్రితం గుండెనొప్పితో చనిపోయినట్లు రాసి సంతకం పెట్టి ఉంది" ఓ కాగితాన్ని నా మొహం మీదకు విసిరేస్తూ అన్నాడు రావుడు. "నీ లాంటి మోసగాళ్ళుంటారని తెలిసే జిరాక్సు తీయించి పెట్టాను. ఇకనైనా గొడవ చేయకుండా పో. లేకపోతే పోలీసుల్ని పిలవాల్సొస్తుంది"

నాకు చాలా దుఃఖం వచ్చింది. నేను చచ్చిపోయానని ఒక ప్రభుత్వాధికారి సంతకం పెడితే, బతికే ఉన్న నన్ను చావగొట్టటానికి మరో అధికారి వస్తాడట. నేను చచ్చిపోయాను కదా . . .

రానీ వెధవని . . . చచ్చిపోయిన నన్నెలా కొడ్తాడో చూస్తాను.

నాతో చిన్నప్పటి నుండి కలిసి పెరిగిన నేస్తాలు పక్కింటి రాఘవులూ ఎదురింటి మస్తానయ్య గుర్తొచ్చారు. వాళ్ళదీ అటూ ఇటుగా నా ఈడే. ఇక్కడ ఇంత రభస జరుగుతున్నా నాకు సపోర్టుగా వాళ్ళిద్దరూ ఎందుకు రాలేదూ? ఇంట్లో లేరా? అసలు వూళ్ళోనే లేరా? ఆ యిళ్ళలోంచి ఆడంగులు రెండు మూడు సార్లు బైటికొచ్చి తొంగి చూసి వెళ్ళడం నేను గమనించాను. మరి నా సావాసగాళ్ళేరీ . . . నా ఆప్తమిత్రులేరీ . . . నా ఆపద్బాంధవులేరీ . . .

నేను ఆశగా రాఘవులు ఇంటివైపుకు నడిచి బైటి నుంచి పెద్దగా కేక పెట్టాను. రెండు మూడు సార్లు పేరు పెట్టి పిలిచాక "ఎవరూ" అంటూ బెరుగ్గా బైటికొచ్చాడు రాఘవులు. కళ్ళద్దాలు సవరించుకుంటూ నా వైపు ఎగాదిగా చూసి "ఎవరు కావాలి?" అన్నాడు.

నాకు కోపం నసాళానికెక్కింది. "నీ దుంప తెగ- నేనురా- వెంకటేశుని-నీ బాల్య స్నేహితుణ్ణి" అతనికి దగ్గరగా వెళ్ళబోతూ అన్నాను. అతను భయంగా రెండడుగులు వెనక్కి వేశాడు.

"అలా భయపడ్తావేమిట్రా . . . నేనేమి దయ్యాన్ని కాదు. నేను బతికే ఉన్నాను."

"నా చిననాటి స్నేహితుడు చనిపోయిన దుఃఖంలో ఉంటే ఇపుడా పరాచికాలు? నువ్వేం పెద్దమనిషివి? పోపో" అన్నాడు రాఘవులు. అతని కళ్ళలో భయం నగ్నంగా కన్పిస్తోంది.

నాకు పిచ్చెక్కినట్లనిపించింది. మస్తానయ్య ఇంటి వైపుకు పరుగెత్తాను.

"ఒరేయ్ మస్తాన్-నువ్వయినా నిజంచెప్పరా . . . ఇదంతా గందరగోళంగాఉందిరా . . . నా తల ఆలోచనల్తో పగిలిపోయేట్టుంది. నేను బతికుండగానే చచ్చిపోయానని నా కొడుకు అస్థికలు రుజువులుగా చూపిస్తున్నాడురా. చివరికి మన రాఘవులు కూడా వాడికి వంత పాడ్తున్నాడు. నీకు దండం పెడ్తాన్రా. నేను బతికున్నానని నువ్వయినా చెప్పరా" అన్నాను వాడి చేతులు పట్టుకుంటూ.

వాడు నా చేతుల్ని బలంగా విదిలించి కొట్టాడు. "ఎవడ్రా నువ్వు? మా వెంకటేశు చచ్చిపోయి పదిహేను రోజులైంది. తండ్రి పోయిన దిగుల్తో పిల్లలు సతమతమౌతుంటే ఎవర్ని మోసం చేద్దామని ప్లానేసుకుని వచ్చావురా? ఇక్కడినుంచి తక్షణం వెళ్ళిపో. లేకపోతే నా కొడుకులూ, రాఘవులి కొడుకులూ కలిసి నిన్ను చావగొడ్తారు."

కన్నీళ్ళూ - కోపం కలగాపులగంగా తన్నుకొచ్చాయి.

"నన్ను చావగొడ్తార్రా- ఒరేయ్ . . . మీరందరూ కల్సి నన్ను పదిహేనురోజుల క్రితమే చంపేశారు కదరా . . . మళ్ళా కొత్తగా చావగొట్టటానికి నేను మిగల్లేదు కదరా . . . నా

కొడుకు నన్ను బూడిద చేశాడుగా. మీరందరూ మనిషిని బతికుండగానే పీక్కుతినే రాక్షసుల్రా . . . థూ మీ బతుకులు చెడ . . ." కోపంలో నోటికొచ్చినట్టు తిట్టాను.

నాకు వాళ్ళ కుట్ర అర్థమైంది. ఇదంతా కావాలని ఆడుతున్న స్వార్థ నాటకం. నా స్వార్జితం నేను బతికుండగా అనుభవించే అవకాశం లేదని, నా కొడుకులిద్దరూ నన్ను బతికుండగానే చంపేశారు.

మరి నా మిత్రులో . . . . వాళ్ళకేం మాయరోగం వచ్చింది? నా కొడుకులు విసిరేసిన డబ్బుకి కక్కుర్తిపడి అబద్ధం చెప్తున్నారా? ఈ సంకట స్థితిలో ఆదుకుంటారనుకుంటే వాళ్ళూ నా గుండెల్లో చెరో కత్తిపోటు పొడిచారు.

మెదడు మరిగేలా ఆలోచిస్తున్న నాకు ఓ విషయం స్ఫురణ కొచ్చింది.

రెణ్ణెల్ల క్రితం రాఘవులు తన కూతురి పెళ్ళికని నా దగ్గర చేబదులుగా ఇరవైవేలు తీసుకున్నాడు."ఇదే చివరాఖరిది. దీనికి పెళ్ళి చేసి అత్తారింటికి పంపిస్తే గుండెల మీద బరువు దిగిపోతుందిరా. మంచి సంబంధం . . . ఎటొచ్చీ ఓ ఇరవై వేలు అప్పు చేయాల్సి వచ్చేట్టుంది. నాకు నువ్వు తప్ప ఇలాంటి కష్టమొచ్చినపుడు ఆదుకునేవాళ్ళెవరున్నారు చెప్పు? నీకాడపిల్లలు లేరని నువ్వు కూడా అదింతున్నప్పటినుంచీ నీ కూతురిలా చూస్కున్నావు కదరా. నువ్వే ఎలాగోలా చేసి ఈ శుభకార్యం సజావుగా జరిగేట్టు చూడరా" అంటూ కళ్ళనీళ్ళ పర్యంతమైతే- పంట అమ్మితే వచ్చిన రొక్కంలోంచి అడిగిన ఎమ్మట్నే ఇరవై వేలు తీసిచ్చాను. నోటి మాట తప్ప నోటు రాయించుకోవాలన్న ఆలోచనే రాలేదు. చివరికి నా కొడుకులక్కూడా చెప్పకుండా పైకం సర్దాను. ఆ యిరవై వేల బాకీ తీర్చాల్సి వస్తుందని కుట్ర పన్ని దుష్టులైన నా కొడుకుల్తో చేతులు కలిపి ఉంటాడు.

మస్తానయ్య కూడా నాకు బాకీ ఉన్నాడు. పది వేలు . . . నాలుగు నెలల క్రితం జబ్బు పడితే కొడుకులిద్దరూ ఆస్పత్రిలో చేర్చారు. కడుపులో గడ్డ పెరిగిందనీ, ఆపరేషన్‌కి పది వేలౌతుందనీ డాక్టర్లు చెప్పగానే "ఎయ్యో రెండేలో ఐతే ఎలాగోలా కిందామీదా పడి కట్టేవాళ్ళం. పదేలంటే మాకాడ ఏణ్ణుంచొస్తాయి? మా వల్ల కాదు" అంటూ ఒకరొకరు మెల్లగా జారుకున్నారు. చూసొద్దామని ఆస్పత్రికెళ్ళిన నా రెండు చేతులూ పట్టుకుని మస్తానయ్య వలవలా ఏడ్చాడు. "చూశావురా ఎంకటేశు. ఈ రెక్కలు ముక్కలు చేసుకుని కదరా వీళ్ళని పెంచాను . . . ఆపరేషన్ చేయకపోతే చచ్చిపోతాన్రా. చచ్చిపోతే పాడె మోయడానికి నా కొడుకులిద్దరూ తయారుగా ఉన్నారు. నువ్వు నా ప్రాణ స్నేహితుడివి. నన్ను బతికించు కోరా . . . నీ రుణం ఉంచుకోన్రా . . . నెలకు ఐదొందల చొప్పున ఖాయిదాలుగా తీర్చుకుంటాన్రా" అంటూ

ప్రాధేయపడితే మొత్తం పన్నెండు వేలు సర్దాను. ఈ నాలుగు నెలల్లో రెండు వేలు వసూలైంది. మిగిలిన పదివేలు ఎగ్గొట్టొచ్చని వాడి వెధవైడియా.

వాళ్ళు నన్నెందుకు చంపేశారో అర్థం కాగానే నా కోపాన్ని, అసహ్యాన్ని దాచుకోలేకపోయాను. "ఛీ - మీరు మనుషులు కాదురా. మీకన్నా పందులు నయం. నా బాకీ తీర్చాల్సి వస్తుందని కదరా మీరిలా నాటకమాడ్తున్నారు? మీరేం స్నేహితుల్రా . . . మీకసలు స్నేహమంటే తెలుసట్రా . . . నాతో ఒక్క మాట...ఒరేయ్ ఎంకటేశూ, నీ బాకీ తీర్చలేంరా అనుంటే మన స్నేహం కోసం ఆ డబ్బుని వదులుకోనుండేవాణ్ణి. మీరూ వదులుకున్నారు - డబ్బుకోసం చిననాటి స్నేహితుణ్ణి. థూ . . . మిమ్మల్ని చూస్తుంటేనే ఒళ్ళు కంపరంగా ఉంది. ఒరేయ్ మస్తాన్! నువ్వు ఏ చేతుల్నైతే పది నిముషాల క్రితం విదిలించి కొట్టావో ఆ చేతుల్ని పట్టుకుని బతిమాలితే కదరా నీకు ప్రాణం పోశాను! ఇపుడు బతికున్న నా ప్రాణాలు తీయటానికి నీకు మనసెలా ఒప్పిందిరా? ఒరేయ్ రాఘవులూ-మీరు చేసిన పాపం వూరికే పోదురా. మీరింతకింతా అనుభవిస్తార్రా. లోకంలో కొడుకులు దుర్మార్గాలు చేసినా ఇంకా స్నేహధర్మం బతికే ఉందని ఇన్నాళ్ళూ నమ్మాన్రా. మిమ్మల్ని ఇలా వదిలిపెట్టను. మీ అంతు చూస్తాను. ఒరేయ్, మీరందరూ నీచులురా. గోతికాడి నక్కలు మీకన్నా నయంరా . . . పుల్లిస్తరాకులు నాకే కుక్కలు కూడా మీ కన్నా నయంరా" ఆవేశంలో ఏమేం తిట్టానో నాకే గుర్తు లేదు.

ఎన్ని తిట్టినా కడుపు మంట చల్లారటంలేదు. అప్పుడు గుర్తొచ్చింది. ఆకలి . . . కరకరలాడుతూ ఆకలి . . . ఉదయం ఆరింటికి బయల్దేరేముందు తిన్న రెండిడ్లీలు . . . ఇపుడు సమయం మధ్యాహం రెండు కావస్తోంది. నా కొడుకుల్లా వికృతంగా హింసిస్తూ ఆకలి . . . నా స్నేహితుల్లా కండల్నీ గుండెల్నీ నమిలి తినేస్తూ ఆకలి . . . ఇపుడు అన్నం ఎవరు పెడ్తారు?

నాకిప్పుడు ఇల్లు లేదు. నా అనేవాళ్ళే లేరు. పదిహేను రోజుల క్రితం వరకూ నాకిద్దరు ఎదిగిన కొడుకులుండేవారు. విసుక్కున్నా పూటకింత వండిపెట్టే ఇద్దరు కోడళ్ళుండేవారు. మనవళ్ళూ మనవరాళ్ళూ ఉండేవారు.

ఇపుడు ఎవ్వరూ లేరు. నేను చనిపోయానట. అంతేనా లేక వాళ్ళు నాకు చనిపోయారా? ఎవరు చనిపోయి ఎవరు బతికున్నారు? ఎలా చూసినా ప్రస్తుతం నేను ఒంటరిని. అనాథని. కాలుతున్న కడుపుకింత గంజి పోసేవాళ్ళు కూడా లేని అభాగ్యుడిని.

బాధతో జమిలిగా కలిసిపోయి కసీ కోపమూను. నేను కని భూమ్మీదకు తెచ్చిన నా కొడుకులకు బుద్ధి చెప్పాలి. నా స్వార్జితమైన పదెకరాల భూమిని స్వాధీన పర్చుకుని-నాకు నిలువ నీడలేకుండా

చేసిన వీళ్ళని మాత్రం వదలకూడదు. బతికున్నా బతుకు లేకుండా చేసిన దుర్మార్గులు వాళ్ళు.

గమ్యం లేకుండా నడుస్తున్నాను. ఎండ నిర్దయగా మండుతోంది. కడుపులో ఆకలి అగ్ని గుండంలా మండుతోంది. వీటికన్నా నా గుండెమంట వంద రెట్లు అధికంగా ఉంది.

కన్నీళ్ళతో పాటు జ్ఞాపకాలూ జలజలా రాల్తున్నాయి.

రావుడు పుట్టే సమయానికి ఒంగోలుకు మకాం మార్చలేదు. కరవదిలో ఉండేవాళ్ళం. మట్టిరోడ్డు కూడా సరిగ్గాలేని పల్లెటూరది.

నొప్పులు తెరలుతెరలుగా వస్తున్నాయంటే మంత్రసాని యింటికెళ్ళి వెంటుండి పిల్చుకొచ్చాను. మెలికలు తిరిగి పోతున్న నా భార్య బాధ చూడలేక కండువాతో కళ్ళొత్తుకుంటున్న నన్ను చూసి మంత్రసాని నవ్వింది. "తొలి చూలు కదా. పెసవం కావాలంటే ఆ మాత్తరం నొప్పులు పడకుండా కుదర్దు" అంది.

లోపలికెళ్ళాక "పెద్దగా కేకలేయకు. నీ పెనిమిటి బయంతో సెమటలు కక్కుతున్నాడు" అన్న మంత్రసాని అర్ధగంట గడవక ముందే చెమటలు కక్కుకుంటూ బైటికొచ్చి "బిడ్డ అడ్డం తిరిగాడు. కాన్పు కట్టమయ్యేట్టుంది. ఆసుపత్రికి పిల్చుకెళ్ళు. నా చాతకాదు" అంటూ జారుకుంది.

ఎడ్లబండికట్టుకుని ఒంగోలుకు బయల్దేరాం. రాత్రి తొమ్మిదిదాటి ఉంటుంది. చీకటి . . . అమావాస్య చీకటి . . . మెల్లగా ప్రారంభమైన వర్షం కుండపోతగా మారింది . . . దానికి తోడు వేగంగా వీస్తూ ఈదురుగాలి . . . నేను మొక్కుకోని దేవుడు లేడు.

నా భార్య బాధతో లుంగలు చుట్టుకుని పోతోంది.

"నేను చచ్చిపోతున్నా. నా పేనం పోయినాపర్లేదు. బిడ్డ బతికితే చాలు" అంటూ ఒకటే ఏడుపు.

ఆసుపత్రి గేటు దగ్గరకు చేరేప్పటికి అది మాటామంతీ లేకుండా పడిపోయింది. చచ్చిపోయిందనే అనుకున్నా. కొనప్రాణంతో ఉండిందని తర్వాత డాక్టర్ చెప్పాడు. వారం రోజులు ఆసుపత్రిలో ఉంటే కానీ అది కోలుకోలేక పోయింది.

దుష్టశక్తులు జన్మించే ముందు కొన్ని చెడుశకునాలు కన్పిస్తాయంటారు. అమావాస్య . . . అర్ధరాత్రి . . . చీకటి . . . గాలివాన . . . తీతువు పిట్ట అరుపు. మాకు రాక్షస అంశతో కొడుకు పుట్టాడని తెలీక వెర్రివాళ్ళలా ఎంత సంబర పడ్డామో . . . వాడు భూమ్మీదకు రావటం కోసం దానికి నరకం చూపించి, చంపేసినంత పని చేశాడు. అది వారానికైనా కోలుకుంది. ఇపుడు వాడు కొట్టిన చావు దెబ్బ నుంచి-గుండె కోత నుంచి నేనెప్పటికైనా కోలుకోగలనా?

రెండోవాడు మరో ఆకు ఎక్కువే చదివాడు. పుట్టూనే వాళ్ళమ్మ ప్రాణాల్ని పిడికిళ్ళతో పిండుకుని మరీ కళ్ళు తెరిచాడు. తల్లిలేని పిల్లల్ని కంటికి రెప్పలా కాపాడుకొచ్చాను. నాలా పొలం పన్లు చేయలేరని చదివినంత మేరా చదివించాను. అదే తప్పు చేశాననిపిస్తోంది. వాళ్ళ చదువులు సంస్కారాన్ని నేర్పాల్సింది పోయి జల్సాల్ని నేర్పాయి. సున్నితత్వానికి బదులు స్వార్థం వంట బట్టింది.

పొలం పనికి పంపినా బావుండేదేమో. . . కష్టమంటే ఏవిటో తెలిసేది. నేలతో అనుబంధం తెలిసొచ్చేది. పంటను చూసినప్పుడు పొంగుకొచ్చే వాత్సల్యం తెలిసేది. మానవత, మమకారాలు అర్థమయ్యేవి.

గత రెండు సంవత్సరాలుగా పోరుతున్నారిద్దరూ – పదెకరాల భూమిని అమ్మి రొక్కం వాళ్ళ చేతుల్లో పోయాలంట. "ఈ మట్టి పిసుక్కునే పని మాచాత కాదు. నామోషీ కూడా. విత్తనాలు నాటాక వర్షం వస్తుందో రాదోననే దిగులుతో ఆకాశంకేసి పిచ్చోళ్ళకు మల్లే చూస్తూ కూచోవడం మాకు రాదు. నీ తదనంతరం మాలో ఎవ్వరం వ్యవసాయం చేయం. అందుకే అమ్మేయి" అన్నారు.

"నేను భూమిని నమ్ముకున్నోణ్ణి. మీ సరదాల కోసమో, మీ భార్యల గొంతెమ్మ కోరికలు తీర్చటం కోసమో నేలతల్లిని దూరం చేసుకోను" అన్నాను.

"అంటే నీ ఉద్దేశం ఏమిటి? నీ రక్తం పంచుకు పుట్టిన మాకన్నా నీకు పొలమే ఎక్కువన్నమాట. మా మీద నీకు నమ్మకం లేదనేగా అర్థం. మేమైనా ఏమంటున్నామని? ఈ వయసులో పొలంపని, కాయకష్టం వద్దంటున్నాం. నేను కానీ, తమ్ముడు కానీ నీకు తిండి పెట్టమని అన్నామా" రావుడు తగాదాకు దిగాడు.

"నేనలా అనలేదు. నా వొంట్లో ఇంకా సత్తువుంది. పంట పండించడంలో శ్రద్ధా ఉంది. నా కొడుకుల సంపాదన మీద ఆధారపడాల్సిన అగత్యం ఇంకా రాలేదు" అన్నాను.

రెండోవాడు కలుగచేసుకుని "ఇప్పుడు సత్తువుందని మురిసిపోవటం కాదు. ముసలితనంలో నీ కింత ముద్ద పడేయాల్సింది మేమేనన్న విషయం మర్చిపోకు. మా మాట విని పొలం అమ్మేయి. ప్రస్తుతం డబ్బు అవసరం చాలా ఉంది" అన్నాడు.

వాడి బెదిరింపు నాకర్థమైంది.

నా బొందిలో ప్రాణముండగా పొలాన్ని అమ్మనని తెగేసి చెప్పాను.

ఇపుడు బొందిలో ప్రాణమైతే ఉంది. కాని నేను వాళ్ళకి చచ్చిపోయాను. ప్రభుత్వం దృష్టిలో కూడా చచ్చిపోయాను.

నేనిపుడు నేను కాదు. వెంకటేశు చచ్చిపోయాడు.

వూరికి దక్షిణాన ఉన్న శ్మశానం నోరు తెర్చుకుని నా వైపు చూస్తోంది. నా కోసం సమాధి కూడా కట్టి ఉంటారు . . . ఏదీ నా సమాధి? నా కొడుకులు ప్రేమతోకట్టిన సమాధి . . . ఇటుకల్తో కట్టారా? లేక చలువ రాతితోనా?

ఓ సమాధి మీద కూచున్నాను. దీనికింద ఏ తండ్రి హృదయం ప్రశాంతంగా సేద తీరుతోందో . . . బతికుండి కొడుకుల చేతుల్లో నానా చావు చావడం కన్నా చనిపోవడం నయమనుకున్న ఏ తండ్రో తల్లో అయి ఉంటారనిపించింది. నాలో చనిపోవాలనే బలమైన కోరిక... చనిపోయిన వీళ్ళందర్నీ చూసి అసూయ . . . కొడుకులు వీళ్ళ గుండెలకిక తూట్లు పొడవలేరు. పదునైన మాటల్తో పరపరా కోయలేరు. తమ కర్కశ చేష్టల్తో బొందితో చితిపైకి చేర్చలేరు.

నేనెలాగూ చనిపోయినట్టే లెక్క. బతికున్నా చనిపోయిన నేను నిజంగా చనిపోయి చనిపోతాను.

ఇంతకూ నేను నేనేనా? నిజంగానే బతికున్నానా లేక నిజంగానే చనిపోయానా?

నాకు మరలా కోపం వచ్చింది. విపరీతమైన కోపం . . . కొడుకుల మీద . . . కోడళ్ళ మీద . . . వ్యవస్థ మీద . . . కుట్రల మీద . . . కుళ్ళు కంపు కొడ్తున్న మానవ సంబంధాల మీద . . .

ఆవేశంగా మున్సిపల్ ఆఫీసు మెట్లెక్కాను. జనన మరణాల్ని నమోదు చేసుకుని ధృవీకరణ పత్రాలిచ్చేది ఎక్కడో కనుక్కుని అక్కడికెళ్ళి గుమాస్తా ఎదురుగా నిలబడ్డాను.

అతను అసహనంగా తల యెత్తి చూసి, చిరాగ్గా "ఏం కావాలి?" అని అడిగాడు.

"నేను నీ కళ్ళకు కన్పిస్తున్నానా?" అని అడిగాను.

అతను దెయ్యంలా నవ్వి "నువ్వు కన్పించటం లేదని ఎవరైనా వేళాకోళమాడారా? లేక నీకే నువ్వు ప్రేతాత్మవేమోననే అనుమానం వచ్చిందా? పాదాలు వెనక్కి తిరిగి లేవు. నువ్వు గాల్లో తేలుతూ రాలేదుగా. మనిషివే. అనుమానంలేదు. నా కళ్ళకు చక్కగా కనిపిస్తున్నావు" అన్నాడు.

"నేను బతికున్నానా? చచ్చిపోయానా?"

అతనీసారి విసుగ్గా మొహం పెట్టి "తాగొచ్చావా? నాకు చాలా పని ఉంది. వెళ్ళెళ్ళు" అన్నాడు.

"మొదట నా ప్రశ్నకు సమాధానం చెప్పు-నేను బతికున్నానా లేదా?"

"నువ్వెక్కడ దొరికావయ్యా రంకు మగడా? నువ్వు బతికే ఉన్నావు. చాలా . . . ఇక

వెళ్ళు"

"మరి ఇదేమిటి?" నా పెద్ద కొడుకు నా మీదకు విసిరేసిన డెత్ సర్టిఫికేట్‌ని అతని ముందుంచాను.

అతను నా వైపూ ఆ కాగితం వైపూ మార్చి మార్చి చూశాడు. ఏమనుకున్నాడో ఏమో చివరికా కాగితాన్ని చేతిలోకి తీసుకుని చదివాడు. నా కళ్ళలోకి చూస్తూ "ఓ . . . నీకు చదువు రాదా . . . అలా చెప్పొచ్చుగా నా ప్రాణాలు తీయకపోతే . . . పదిహేను రోజుల క్రితం వెంకటేశు అనే యాభై నాలుగేళ్ళ వ్యక్తి గుండెపోటుతో మరణించినట్లు ధృవీకరిస్తూ మేము జారీ చేసిన పత్రమిది" అన్నాడు.

"మరి నేనెవర్ని?"

"నువ్వెవరో నాకెలా తెలుస్తుందయ్యా?"

"నేనే ఆ వెంకటేశుని"

"ఏ వెంకటేశు?"

"పదిహేను రోజులక్రితం చనిపోయిన వెంకటేశు"

అతను మొదట ఆశ్చర్యంతోనో, భయంతోనో "ఆ" అంటూ నోరెళ్ళబెట్టాడు.

"నన్ను చూశావుగా. నేను బతికే ఉన్నాను. ఇది మార్చి బతికే ఉన్నట్టు నాకు మరో సర్టిఫికేట్ ఇవ్వు"

అతను నా వైపు ఎగాదిగా చూశాడు. "ఇది ఆఫీసు వ్యవహారం. ఆషామాషీకాదు. నువ్వు నువ్వేనని మాకు రుజువులు కావాలి. చనిపోయిన సదరు వెంకటేశు నువ్వూ ఒకటేనని సాక్ష్యం కావాలి. నీ వాళ్ళెవరైనా వచ్చి నువ్వు చావలేదనీ, బతికేఉన్నావనీ చెప్పాలి" అతను కొద్ది సేపు పెచ్చులూడిపోయిన గోడల వైపూ, దుమ్ము పేరుకుపోయిన ఫైళ్ళవైపూ చూస్తూ దీర్ఘంగా ఆలోచించి చెప్పాడు. "అయినా మా రికార్డుల ప్రకారం సదరు వెంకటేశు చచ్చిపోయాడు. అతన్ని బతికించటం సాధ్యం కాదు. రూల్సు ఒప్పుకోవు"

నేనతని పై అధికారిని కల్సుకున్నాను. అతను ఫైలు తెప్పించి చూశాడు. నాకు నచ్చ చెప్తున్న ధోరణిలో "ఇదిగో ఈ కాగితం ఉంది చూశావా తన తండ్రిగారైన వెంకటేశు చనిపోయినట్లు రాముడనేవాడు రాసిచ్చిన అర్జీ. మా ఇన్‌స్పెక్టర్ చేసిన ఎంక్వయిరీ రిపోర్టిది. వెంకటేశు ఇంట్లోని వ్యక్తులే కాకుండా చుట్టుపక్కల ఇళ్ళలోని రాఘవులూ, మస్తానయ్య చేసిన సాక్షి సంతకాలివిగో. దహన వాటికలో సదరు వెంకటేశుని కాల్చినట్టు ఇదిగో రసీదు కాపీ" అన్నాడు.

"అవన్నీ సరే. నేను మాత్రం చావలేదు, బతికే ఉన్నాను"

"నేనేమీ చేయలేను. సదరు వెంకటేశు చనిపోయాడు. గవర్నమెంటు రికార్డుల్నించీ, ఓటర్ల జాబితా నుంచీ అతని పేరు తొలగించబడింది"

"చనిపోయిన వాళ్ళు చనిపోయారని ధృవీకరించే మీరు, నేను చనిపోకున్నా చనిపోయానని సర్టిఫికెట్ జారీ చేయగల మీరు, బతికున్న నేను బతికే ఉన్నానని ఎందుకు రాసివ్వరు? మీరలా రాసిచ్చే వరకూ నేనిక్కణ్ణుంచి కదలను" మొండికేసి అతనెదురుగ్గా బైఠాయించాను.

"ఏమిటీ వెధవ న్యూసెన్స్" అంటూ బెల్లు మోగించాడు. ఇద్దరు జవాన్లొచ్చి నా చెరో రెక్కా పట్టుకుని బరబరా బైటికీడ్చేశారు.

"నేను బతికే ఉన్నాను. ఒరేయ్! నేను చచ్చిపోలేదురా. బతికే ఉన్నాన్రా. ఒరేయ్ ఆఫీసరూ... లంచానికాశపడి నన్ను చంపేశావు కదూ. నిన్నిలా వదిలి పెట్టన్రా. కోర్టుకీడుస్తాను. నీ బండారం బైట పెడ్తాను" కసితీరా తిట్టాను. పోలీసుల్ని పిలిచి జైల్లో పెట్టిస్తామని బెదిరించారు.

నాకేం చేయాలో పాలు పోలేదు.

మొదట కడుపుకింత తిండి సంపాయించుకోవాలి. పదెకరాల భూమికి ఆసామినైన నేను అదే వూరిలో కూలికెళ్ళటం నామోషీ అన్పించి కరవది వెళ్ళి వ్యవసాయ కూలిగా చేరాను. కాయకష్టం చేసిన వొళ్ళు. శారీరక శ్రమ కన్నా గుండెకైన గాయం వ్రణంలా సలుపుతూ . . . నా కొడుకులు చేసిన అన్యాయం మనసుని దహిస్తూ . . .

ఓటమిని ఒప్పుకోదల్చుకోలేదు. కాగితాలమీద చచ్చిపోయానేమోకానీ నా జవసత్వాలు, ఆత్మాభిమానం సజీవంగానే ఉన్నాయి. నేను పోరాడటానికే నిర్ణయించుకున్నాను.

తినీ తినక డబ్బుని కూడబెట్టటం ప్రారంభించాను. ఒకటే ధ్యేయం–నాకన్యాయం చేసిన నా కొడుకులకీ, స్నేహితులకీ బుద్ధి చెప్పాలి. ఒకటే లక్ష్యం–నేననేవాణ్ణి బతికే ఉన్నానని రుజువు చేసుకోవాలి.

కొంత డబ్బు జమైనాక దిన పత్రికల్లో ఓ ప్రకటన వేయించాను. నా ఫోటో కింద "నేను చావలేదు. బతికే ఉన్నాను" అని రాయించాను. చచ్చిన వాళ్ళ ఫొటోలు వేస్తారు కానీ ఇలా బతికున్నానంటూ ఫొటోలేమిటి? అని నవ్వుకున్న వాళ్ళూ ఉన్నారు. ముసలాడికి పిచ్చి పట్టిందని జాలిపడ్డ వాళ్ళూ ఉన్నారు.

జనన మరణ ధృవీకరణ ఆఫీసరు గారికి ఓ అర్జీ పెట్టుకున్నాను. నేను బతికే ఉన్నాననీ–గత కొన్ని నెలల క్రితం ఇచ్చిన మరణ ధృవీకరణ పత్రాన్ని ఉపసంహరించుకోమని. ఎన్నాళ్ళు ఎదురు చూసినా సమాధానం రాకపోవటం వల్ల కోర్టులో కేసు వేశాను. సదరు వెంకటేశు అనే

నేను బతికే ఉన్నట్టు తీర్పునివ్వవలసిందిగా కోర్టువారి ముందు విన్నవించుకున్నాను.

నా అనుకున్నవాళ్ళు నేను చచ్చిపోయానని మొఖంమీదే చెప్పేశారు. సదరు వెంకటేశు అనే నేను చచ్చిపోయినట్టు మున్సిపల్ అధికారి సంతకంపెట్టి, దానిమీద సీలు వేసి మరీ చెప్పాడు. ఇక నాకు మిగిలిన ఆశ కోర్టుతీర్పు ఒక్కటే. కేసు వేసిన రోజు నుంచీ ఎదురుచూపే- నేను బతికే ఉన్నానని కోర్టుముఖతా ఎప్పుడు వింటానా అని.

వెంకటేశు అనే వ్యక్తి గవర్నమెంటు రికార్డుల ప్రకారం చనిపోయాడనీ-చనిపోయిన వ్యక్తి కోర్టునెలా ఆశ్రయించగలడనీ జడ్జీ గారు మల్లగుల్లాలు పడ్డారు. ప్రభుత్వం దగ్గర ఉన్న సాక్ష్యాధారాల వల్ల వెంకటేశు అనే వ్యక్తి చనిపోయినట్టు రూఢిగా తెలుస్తోంది కాబట్టి చనిపోయిన వ్యక్తి తాను బతికేఉన్నట్లు చెప్పుకోవటం సాధ్యం కాదు కాబట్టి ఆత్మరూపంలో అఫిడవిట్ దాఖలు చేసి ఉంటాడేమోననుకోవటం హేతువుకు విరుద్ధం కాబట్టి ఈ కేసును అడ్మిషన్ చేసుకోకుండా కొట్టేస్తున్నామని కోర్టు వారు తీర్పు చెప్పారు.

నేను అధైర్యపడి నా ప్రయత్నాల్ని ఆపదల్చుకోలేదు. నేను బతికేఉన్నానని రుజువు చేసే వరకూ విశ్రాంతి తీసుకోను.

నేను కష్టపడి, డబ్బు కూడగట్టుకుని సంపాయించుకున్న పదెకరాల భూమి లాగేసుకున్నందుకు బాధగా లేదు. నా యింటిని నాకు కాకుండా చేసినందుకు దిగులుగా లేదు. నాకు నా అనేవాళ్ళు లేకుండా పోయినందుకూ దుఃఖం రావటం లేదు. కడుపుకింత కూడు పెట్టేవాళ్ళు కరువైనందుకు చింతలేదు. కాని నన్ను నేను కాకుండా చేశారే- అందుకు బాధ పడ్తున్నాను.

ఇపుడు నేననేవాణ్ణి బతికే ఉన్నానని రుజువు చేసుకోవటం చచ్చే చావుగా ఉంది నాకు.

ఓరోజు సాయంత్రం నా మనవళ్ళు చదువుకుంటున్న స్కూలుకెళ్ళాను. పిల్లలందరూ గ్రౌండ్‌లో ఆడుకుంటున్నారు. పదేళ్ళ, పన్నెండేళ్ళ వయసున్న నా మనవళ్ళిద్దరూ నన్ను చూసి బిక్కమొగాలేసి నిలబడ్డారు.

"ఒరేయ్ . . . నన్ను గుర్తుపట్టలేదట్రా . . . నేనురా . . . ఇప్పటికైనా చెప్పండిరా నేనెవరో . . . ఈ గుండెకోతని భరించటం ఇక నావల్ల కాదురా" అన్నాను. నాకు తెలీకుండానే కళ్ళలో నీళ్ళు చిప్పిల్లాయి.

"మాకు తెలీదు. అమ్మ కొడ్తుంది. నువ్వెళ్ళిపో" అంటూ వాళ్ళు వెనక్కెనక్కి వెళ్తున్నారు.

తోటి నర్సరీ పిల్లల్తో ఆడుకుంటున్న భాను నన్ను చూసి పరుగెత్తుకుంటూ వచ్చింది. దాని కళ్ళు సంతోషంతో మెరుస్తున్నాయి.

నాకు ప్రాణం లేచొచ్చినట్టనిపించింది. "తల్లీ . . . . నీకైనా నేను తెలుసా" అన్నా గద్గద స్వరంతో.

అది నోరు తెరవబోతున్నప్పుడు "భానూ! అమ్మ కొడ్తుంది. నాన్న కూడా కోప్పడతాడు. నువ్వతనితో ఏమీ మాట్లాడకు" అంటున్న తన అన్నలవైపో క్షణం చూసింది.

తల తిప్పి నా వైపు చూసి–ఉషోదయంలాంటి తన అద్భుతమైన నవ్వుని ఉదారంగా వెదజల్లుతూ–పరుగెత్తుకుంటూ వచ్చి నా కాళ్ళని చుట్టేసింది. "తాతయ్యా! మరే మమ్మీడాడీకేం తెలీదు. అన్నలక్కూడా తెలీదు. నాకు తెల్సు తాతయ్యా. నువ్వు మా తాతయ్యవి."

జలజలా రాలిన నా కన్నీటి బిందువులు భాను తలమీద అక్షింతలుగా మెరిశాయి.

(వార్త ఆదివారం 29 ఫిబ్రవరి 2004)